

VYDŪNO MEILĖS KONCEPCIJA GROŽINĖJE KŪRYBOJE

Rima Palijanskaitė

Vydūno draugija

Anotacija

Straipsnyje analizuojama Vydūno lyčių meilės samprata grožinėje kūryboje. Išryškinama vyriškumo ir moteriškumo, eroso fenomeno, aistrų, geismų prigimtis bei jų vaidmuo žmogaus būtyje, neaplenkiant ir skaudžių lyčių kultūros aspektų.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Grožinė Vydūno kūryba, moteriškumas, vyriškumas, meilė, erosas.

Abstract

The author of the article analyses the concept of love between the sexes in Vydunas's fictional works. Vydunas explores the nature of masculine and feminine aspects and the phenomena of eros, sexual desire, passion and lust. He gives insights into what role they play and what influence they have on human society and personal lives of human beings without avoiding negative cultural aspects of both sexes.

KEY WORDS: eros, femininity, love, masculinity.

Įvadas

Grožinė Vydūno kūryba skirta „ne estetiniam jausmui patenkinti, o išaiškinti labai svarbiems žmonijos uždaviniais, kuriems suprasti vien racionalios kalbos nepakanka“ (7, 221). Meilė, lyčių kultūra yra viena svarbiausių mąstytojo sveikos gyvensenos koncepcijos sudėtinių dalių. Ne dėl lytiniu keliu plintančių ligų, o dėl lyčių kultūros įtakos asmenybei ir tautos kultūrai apskritai. Vydūnas seksualinę laisvę tiesiogiai siejo su tautos žlugimu, ir tai nebuvo tik tušti moralizuojantys pagraudenimai. Psichoanalitikas R. May primena masyvų J. D. Unwito darbą *Seksas ir kultūra*, kuriame analizuojama lyčių kultūros įtaka kultūrinei pažangai, civilizacijai. Daugelio išsivysčiusių ir 80 necivilizuotų kultūrų tyrime prieinama prie tokios išvados: „Bet kokia žmonių visuomenė gali laisvai pasirinkti arba demonstruoti didelę energiją, arba džiaugtis seksualine laisve; duomenys rodo, kad ji negali daryti abiejų dalykų daugiau kaip vienoje kartoje.“ (4, 118)

„Meilės koncepcijos raida net XX a. nepadėjo atsirasti vieningam požiūriui, kas apskritai esanti meilė: dvasinė jėga, erosas, kuriems priešinasi seksas, ar vien-tik-seksas?“ (1, 78) Europietiškoji meilės koncepcija, susiformavusi viduramžiais, jau ne kartą buvo kreipiama į vieną ir kitą kraštutinumą. Homoseksualų orientacijos propagavimo bei vadinamųjų *tolerancijos apaštaly* keliamų skandalų fone labai iškalbingai skamba Vydūno dramos *Nakvišos gėralas* personažo – „bauginančio atrodymo“ ateivio – *Stumbros* žodžiai: „Dabar tai čia aš žmones cypysiu! / Visiems mūsiškiams kelią tiesiu. [...] Čia savo aš kultūrą užvarysiu“ (17, 10, 14).

Žmogus ir žmona, vyriškumas ir moteriškumas

„Bet kokia meilės teorija turi prasidėti nuo žmogaus, žmogiškosios egzistencijos sampratos.“ (3, 178) *Šviesveidis moksleivis* dramoje *Pasaulio gaisras*, įsisukus geismų karuselei ir galios troškimui, klausia: „Kur dings tada žmogus, savęs dar nepažinęs / Jis, menkas pasilikęs, valdoms bus gamtos jėgų. / Ir taip tikrai iškils pasaulio gaisras.“ (20, 28) Vydūno manymu, įsigalėjus visuomenėje patriarchalinei pasaulėžiūrai, per šimtmečius pakito ir kai kurių žodžių reikšmė. „Mes Prūsoje vartojame žodį *žmona* tokia pat aukšta prasme, kaip žodį *žmogus*. Kad žmonių vyriškasis yra *žmogus*, tada moteriškoji yra *žmona*, vis tiek ar ji ištekėjusi, ar ne.“ (14, 3)

Žmonija yra dvilytė, kaip dvilytis visas pasaulis – jo dvilytiškumas atskleidžiamas misterijoje *Jūrų varpai Bangpūčio* ir *Putogimės* personažais; jie, nors labai skirtingi, tarpusavyje Kūrėjo valia susieti bendram „kūrybos darbui“ – gyvybės aukštinimui ir jos dauginimui.

„Svarbu pirma išmanyti abiejų lyčių reikšmę ir jų uždavinius gyvenime. Vyras pašauktas labiausiai daiktingume, motera – gyvybingume. Jis apreiškia protavimo dvasią, ji – gyvybės dvasią. Iš to išeina, kas abi lyti gali viena antrai būti.“ (26, 42) Kita lytis ypač svarbi savęs ir gyvenimo pažinimui. Apysakos *Gyvenimo rūkuose. Kas aš?* herojus visą savo amžių ieškojo savęs, ir jam tai pavyko sutikus mylimąją. Šis pažinimas neapsiriboja žmogiškosios būties pažinimu. Vydūnas, kaip ir psichoanalitikas K. G. Jungas ir filosofas V. Solovjovas į lyčių santykius žvelgia daugiau per dvasinę prizmę. Išminčius apysakoje prisimena: „Ir jiedvi [akys] žiūri į mane. Žiūri, o rodos, iš jų žvelgia amžinybė“ (8, 10).

Vyriškumą Vydūnas labiausiai sieja su tvirtumu, ryžtingumu, drąsa, racionaliuoju protu. Jeigu šios savybės reiškiasi kartu su žmoniškumu (žmogaus esme), sutinkame pasižymintį herojiškumu vyrą. Tačiau jeigu žmoniškumas menkas, tai matome paviršutinišką, galios siekiančią, dažnai agresijos (ar autoagresijos) neišvengiančią asmenybę. Vyro idealu laikytinas gydytojas *Gervydas Tautnoras* dramoje *Vergai ir dykiai*, kuris didžiausią dėmesį skyrė gyventojų sąmoningumo, dvasinės sveikatos ugdymui bei sveikos gyvensenos mokymui, pats visur būdamas pavyzdžiu. Vydūno herojai pasižymi savidisciplina – pastangomis suvaldyti savąją geismingąją prigimtį. Tai *Valdis* apysakoje *Žaltvykslės ir sfinksas*, *Martynas* apysakoje *Pasileidusioji Mariutė*, *Rimvydas* dramoje *Varpstis*. Vyriškumas *Rimvydo* paveikslu tapatinamas su veikla, skleidžiančia šviesą, jį priešpastatant silpnumui ir tamsai: „O ar tai vyrai, kurie girtauja ir paleistuvauja? Vyras tik tas, kuris valdo ūpą irgi geidulius“ (27, 66). Drąsa, tvirtumas reiškiasi ne tik aktyvumu, veikimu, o ypač – pasiryžimu būti savimi.

Moteriškumą Vydūnas sieja su emocijumu, meile, atsidavimu, intuityviu mąstymu, vieningumu. Jeigu moteris gyvena savo esme (moteriškuoju žmoniškumu), jai būdinga pasiaukojanti meilė, atsakomybė, išmintis. Jeigu ji stokoja žmoniškumo – pasireiškia silpnumas, naivumas, pasyvumas, plepumas, neviltis ir kitos dvasinio tamsumo apraiškos. Moteriškumas neatsiejamas nuo besąlyginės meilės – sugebėjimo padėti, globoti, pasišvęsti, aukotis. *Mūsų laimėjime* teigiama, kad „mergaičių sielose giliai gyvena, / kas niekuomet nemiršt. O tai vadina meile“ (18, 32). Moteris moraline prasme vaizduojamos tvirtesnės už vyrus, tad ypač pabrėžiama jų atsakomybė už tautos dorą: „Mes esame tautos širdis! Kokios mes, tokie ir vyrai, tokie bus ir mūsų vaikai. [...] Su nykstančia moteriškųjų skaistybe nyksta visa tauta“ (20, 105).

Moters idealą įkūnija *Grožvyda Amžinoje ugnyje* ir *Magė Pasaulio gaisre*. Aukščiausios *Magės* vertybės – tyrumas, būvimas savimi, pasišventimas tautai, laisvė, kuri jai „yra galėjimas esmei reikštis, tikrajai žmogaus esmei“ (20, 260). Tai itin drąsi, ryžtinga, savimi pasitikinti, veikli, laisvės siekiais ir atsakomybe stebinanti mergina, kuri vadovaujasi sąžine, aukščiausiomis moralinėmis vertybėmis. Jos esmės šviesa ir pavyzdys stiprina ir veikė kitus – ir seksualiai

agresyvius vokiečių karininkus. Dramos epilogė danguje suspindi *Magės* veidas – „vizijoje įsikūnijusi žmoniškumo, kuriama, anot Vydūno, žmogaus ir žmonos, idėja“ (5, 97). Žvelgdami į jos veidą, žiaurumais pasibaisėję kareiviai puoselėja viltį, jog „aušta naujas amžius! Žmogaus! Ne be tik vyro-moters, bet jau žmogaus-žmonos, aukštojo žmoniškumo!“ (20, 334)

Vyriškumą ir moteriškumą Vydūnas traktuoja kaip skirtingą žmoniškumą, be kurių raiškos ir darnos visuomenės harmonijos pasiekti neįmanoma. „Kaip vyrams lyg įgimta rūpintis labiausiai daiktingumu, jojo kultūra, taip moterims įgimta rūpintis gyvybingumu, žmonių asmenybės kultūra“ (26, 26). Tad vyriškoji prigimtis siejama su racionaliuoju, loginiu pradū ir materialiaja bei intelekto kultūra, o moteriškoji – su iracionaliuoju, intuityviuoju pradū ir žmoniškumo kultūra.

Meilė ir erosas

„Kurs myli, nieko sau negeidžia. / Mylėt yra žinot vienybę, / nepasimėgt pavidalais, / kur susirast vienybė nesileidžia.“ (22, 108) *Gilma* dramoje *Mūsų laimėjimas* teigia mylinti tik tai, kas nemiršta (kas nėra pavidalas) – „vien tai, kas amžina“ (18, 3). „Amžinoji Meilė gyvena mūsų širdyse – ir šventina jas. Ji yra mūsų norų ir linkimų valdytoja. Ji mus ves keliu, kuriuo žmonės eiti turi, norėdami gyvėti, tobulėti“ (20, 108). Akivaizdu, jog meilė tapatinama su žmogaus esme, savastimi, dieviškumu.

Meilė Vydūnui yra „aukšta šviesa“, kuri žmogų kelia aukštyn ir laimina. Ji susieta su didžia gاليا: „Seniai sako dainiai, kad meilė iškelianti žmogų lig amžinybės kraštų“ (12, 32). *Žvaigždžių takuose* mylimasis siejamas su laimuže, su dvasios jėgų žadintoju – „gyvybę man gaivini vis iš naujo“ (29, 5). Meilės dėka auga sielos galios, skirtos kurti, mylėti Tėvynę, padėti jos žmonėms: „Su savo mylimuoju skrisčiau / per visą plačią mūsų šalį / žmonių sužadint širdims irgi sieloms“ (16, 62). Meilė siejama su sakralumu, rimtimi, empatija, pasišventimu kilniems tikslams. Anksti motinos netekęs *Švintų Jonukas* taria jam patinkančiai *Marei*: „Kaip tik ir stebuklinga! Šventa ši vakarą! [...] Tarsi mano motinėlė būtų šalia manęs!“ (10, 59). *Jūrų varpuose* svarstoma apie „jūrų varpus“ girdėjusį Argaudą, kuris iš esmės persikeitęs, tapęs nepaprastas – prisimenama, kad jis tokiu tapo *Vidę* pamilęs. Tad „gal ir reikia didžios meilės, jeib Jūrų Varpus išgirst galėtų žmogus. [...] Meilė teikia ir išmintį ir galią.“ (12, 32) Apysakoje *Kaimo didvyris* vaizduojama kova su girtuoklyste, kurią jaunuolis *Aurys* laimi. Šiai veiklai ji įkvėpė ir abejojančią drąsino kaimynystėje gyvenusio dvarininko duktė *Elzė*. Po jos mirties kaime apie ją ir *Aurį* ėmę sklisti visokie gandai, „bet nei vienas nežinojo, jog ji buvo padariusi Aurį didvyriu“ (13, 20). Daug slėpinių, mistikos yra apysakoje *Žaltvykslė ir sfinksas*. Čia vaizduojamas kaimynystėje gyvenusių skirtingų socialinių sluoksnių jaunuolių abipusė meilė ir atsiskyrimas; tai suteikė abiem jaunuoliams daug kančių, o kartu jų sielas augino, skaidino, brandino ir tarsi rengė Likimo skirtai misijai – didiems, kilniausiems gyvenimo uždaviniams.

Meilę herojai sieja su slėpinga galia, sielos sparnais, grožiu ir ypač – su *pasiilgimu*. Tai patį žmogų pranokstančių galių, vienovės pajautos, būties pilnatvės ilgesys. „Mane ves ilgesys! Ir meilės pakilsiu sparnais. Žvaigždele mano, apšviesk man takus, pakol neužtekės saulelė.“ (29, 35) Mylintys Vydūno herojai – tiek vyrai, tiek moterys – yra kupini šilto ir šviesaus jausmingumo. Pvz., „Neapsakomai bailiam“ *Kiūtrai* „tos mergaitės žodeliai buvo jam naujo pasaulio, naujo jo gyvenimo langeliai. Žiūrėjo pro juos kaip į kokį palaimos pasaulį.“ (11, 6) Romantiškoje apysakoje *Vaizdelis širdij* vaizduojama *Skirmantų Veldutės* ir *Jogminų Milvydo* meilės galia. Prie Šešupės dainuojama piemenaitės *Veldutės* daina apie brolelį-avinėlį studentui *Milvydui* įkrito į širdį, kaip ir piemenaitėi – jos dainų klausytojas. Tai kaip įstabus vaizdinys liko abiejų širdij ir dargi vis aiškiau sušvito. „Tikra galia buvo jo sieloj *Veldutė*.“ (25, 9) Ji apsaugojusi nuo pasileidimo, „pasileidimo ligų“ ir pragmatiškumu motyvuotų vedybų. Suvedus vėl likimui juodu po 10 metų, *Milvydas* apie meilę prabyla kaip apie sparnus, kuriais tikisi kilti „į dvasios padanges žmonėms grožės parnešti“ (25, 13). Vokiečių *Majorui* trumpam švystelėjęs meilės spindulys buvo nauja, netgi gąsdinanti patirtis: „Jūs mane tikintį darote. O tikyba galbūt stebuklą vykdo. [...] Kaip ypatinga! Iš Jūsų kažkas reikšdinasi... Yra tai lyg kokia galia... [...] Jūsų esmė yra daimoninga!“ (20, 217–219)

Lyčių meilė Vydūno kūrinuose siejama su slėpinga galia, su *erosu*. *Magė*, nesutikdama su *Majoro* nuomone, kad ji „tikrojo Erus“ nepažįstanti, kad „tai yra kaitra, yra ugnis, kurioje pati širdis sudega ir visas protas...“, atšauna: „Tikrojo Eraus čia nėra!“ (20, 191) *Majoro* įvardytos savybės priskirtinos ne *erosui*, bet geismui. Tikrąjį *erosą* Vydūnas (kaip ir Platonas) sieja su giliu gyvybės (Dievo) ilgesiu, grožiu, gėriu, vienovės patyrimu. Analizuodamas *eroso* ir sekso sampratas, psichoanalitikas R. May teigia, kad „seksas yra poreikis, *erosas* yra troškimas“ (4, 89). *Erosą* jis sieja su kūrybine jėga, gėrio siekiu, visybiškumu, gyvybingumu, vidiniu demonu (genijumi), likimu, valia, laisve, prasme, drąsa, sąmoningumu; apibendrindamas sveiką klasikinį *erosą* R. May įvardija „kūrybine jėga ir tiltu tarp žmonių ir dievų“ (4, 115).

Vydūno kūryboje *erosas* dažnai atsiskleidžia kaip paslaptinga, iracionali galia. Apysakoje *Iš jūrų ir saulės* našlę *Viršulienę* į pajūrį atveda skaudus ilgesys; jos „pasiilgimas kreipėsis į jį, kuriam kartą buvusi pašventusi savo širdį ir amžių“ (9, 10). Iš šėlstančių jūros bangų ją gelbėja nepažįstamas vyras – netrukus ji „pasijutusi nykstanti jo prieglobstyj, kaip kokia banga jūrose. Nei žodžio tart negalėjusi, nei save valdyti. Tik neapsakomu gražumu skambėję jos sieloj, ko manyti niekaip negalėtų“ (9, 12). Pajūryje mistika apgaubtą vakarą pradėtas kūdikis vėliau pasirodė stebėtinai panašus į našlės vyrą – akivaizdu, kad čia reinkarnacijos idėja rašytojas išreiškia mylimojo ilgesio galią. Apysakoje *Pirmieji jaunavedžių metai* sunkūs išbandymai visus metus brandina jaunavedžius. Jaunoji žmona kartą savo vyrui tarė: „Geismų turi būti, karštų kaip saulės ugnis. Bet mes juos turime valdyti! Ogi dabar! Kokiu skausmu tu sielą man ir širdį pildai! [...] Nori mane padaryti savo gašlumo įrankiu! (21, 16) Metams prabėgus, pirmoji jaunavedžių sueitis įvardyta „aukos ir meilės šventė“, kai „visiškai apsiautė juodu meilė ir palaiminimas iš

aukštybių, giedojo dangūs“; Kalėdų rytą gimęs kūdikis buvęs labai panašus į Kristų. Apysakos pabaigoje, žvelgdamas į kūdikį, vyras dėkojo žmonai, padėjusiai „iškilt iš geismų ir juos suvaldyt“ (21, 18). Apysakoje *Pasileidusioji Mariutė* herojė (dėl nesantuokinio vaiko vadinta pasileidėle) ne kartą dvejojo, tikėjo ir vėl abejojo (ypač – sugrįžusi iš bažnyčios) savo vidiniu balsu: „Negali būti! Tu gyvenai ne gašlume, bet gražiame pasidavime ir pasišventime. Nemanai apie joki geismą, tu pasekei tik savo prigimties linkimą. O ta prigimtis nebuvo sudarkyta.“ (19, 12) Natūralus „linkimas“ tapatinamas su *eroso* pažadintu natūraliu seksualiniu instinktu.

Aistra, geismas ir geiduliai

Kalbant apie jaunųjų meilės slėpinį dramoje *Laimės atošvaita* primenama, jog čia neretai slypi ir dideli pavojai – „juk matyti šiandien, kas išeina iš įsigeidimo ir iš aistrų“ (15, 25). Vydūno kūryboje aistra gretinama su įsimylėjimu („įsigeidimu“) ir geismu. Literatūrologės A. Martišiūtės teigimu, modernųjų vokiečių rašytojų dėmesys paauglystės problemoms, parodytomis per seksualinę prizmę, Vydūno kūryboje neliko be atsako. Personažai *Laimės atošvaitoje* – „su skaudžiomis, jiems nepakeliamomis meilės ir aistros problemomis, donžuanišku Kurčiaus ir jo draugų žaidimu, pasibaigiančiu *Dariūtės* ir *Rimvydaičio* savižudybe“ (6, 66).

V. Franklis, išskirdamas tris lytiškumo raiškos aspektus – seksualumą, erotiką ir meilę, juos tiesiogiai sieja su trimis žmogiškosios prigimties aspektais: kūnu, psichika ir dvasia. Psichoanalitikas tvirtina, kad su kūnu save tapatinantys individai pajėgūs išgyventi tik seksualinį instinktą ir primityvią erotiką, kuriai būdinga *turėjimo* santykių kategorija, kai žmogaus asmenybė santykiuose nesvarbi – svarbus vien partnerio seksualumas (2, 149). Vydūnas išskiria ne tik šiuos tris lytiškumo aspektus, bet ir skirtingą geismų raišką – natūralius sveikos prigimties geismus ir „išaugintus geismus“ (pavadindamas juos „geiduliais“ ir lygindamas su gyviais ar gyvuliais). „Labai skaudu, kad meilė miršt / liepsnojančiam geismų gaisre!“ – apgailestauja Vydūno herojai (22, 124). Mąstytojas akcentuoja geismų valdymo svarbą darnai ir sveikatai. „Švarumas neatbota to vaiko ir neatskirta, ko kūnas prašo ir ko geiduliai reikalauja“ (24, 45), – kalbasi apie vieną jaunuolį laukininkai (žemdirbiai). Geismų valdomų personažų Vydūno dramose yra ne vienas. Mąstytojas neretai vartoja *gašlumo* sąvoką – tokiuose santykiuose nėra nei meilės, nei aistros – tėra vien geiduliai. Geisingąją žmogaus prigimtį įkūnijantys *Latrai Jūrų varpuose* tyčiojasi iš *Vidės*, kuri esą „užmiršta, kam ji! Smagumui teikt! Gašlumui kurstyt“ (12, 76). Psichoanalitikas R. May tvirtina, kad „perdėtas susirūpinimas seksu skirtas paslėpti šiuolaikinio žmogaus mirties baimę“ (4, 129). Karo, mirties baimės ir geismų (svaiginančių „gašlos liepsnų“) šėlsmą Vydūnas gretina *Pasaulio gaisre*. Jau Z. Froidas įžvelgė, jog sekse be *Eroso* slypi mirties instinktas, tad seksualinis palaidumas vedęs ne tik į beprasmį, negyvą gyvenimą – tai paliečia ir intymiojo gyvenimo sferą.

Kaip ir kitų, taip ir seksualinių aistrų bei geismų valdymas mąstytojui yra vidinė disciplina, lemianti dvasinę ir psichologinę (psichinę) sveikatą, o kartu ji yra meilės, sąmoningumo, žmoniškumo bei socialinės darnos sąlyga. Ir priešingai – seksualinis palaidumas vedąs į individo bei visuomenės dvasinį ir intelektualinį nuosmukį. R. May ir jo minimi istorikai bei antropologai – kaip ir Vydūnas – šiuolaikinės civilizuotos visuomenės mechaninį žmogaus ir lyčių santykių sampratą, seksualinę laisvę sieja su visuomenės kūrybinių potencialų sąstingiu, jų praradimu. Kai seksas, tai yra „įtampos išlaisvinimas užima kūrybiškojo eroso vietą, civilizacijos žlugimas garantuotas“ (4, 121).

Išvados ir apibendrinimai

Vydūno grožinėje kūryboje gvildenami meilės ir lyčių kultūros klausimai atskleidžia daug mąstytojo idėjų ir nuostatų, mažai ar visiškai nepalietų veikale *Gimdymo slėpiniai*. Vyriškumą mąstytojas sieja su racionaliuoju pradū ir materialiąja kultūra; moteriškumą – su iracionaliuoju (intuityviuoju) pradū ir žmoniškumo kultūra. Abiejų pradū sklaida bei raiška sąlygoja harmoningos, evoliucionuojančios visuomenės kūrimą. Meilė, slypinti žmogaus prigimties gelmėje (jo esmėje), veda mylintįjį į atsivėrimą būčiai, sąmoningumą, darną, vienovės patirtį ir dvasinę brandą. Lyčių meilė Vydūno kūryboje siejama su platoniškuoju *erosu*; jo prigimtis, kaip ir psichoanalitikų K. G. Jungo, R. May darbuose, siejama su didele galia (*demonišku*, *dievišku*). Svarbiausioji meilės bei *eroso* funkcija – žmogaus esmės, jo dvasinių galių žadinimas; antroji funkcija – dalyvavimas kūryboje, pradedant naują gyvybę. Aistra ir geismas siejamas su psichofizine žmogaus prigimtimi. Kaip ir kitų, taip ir seksualinių aistrų (geismų) valdymą Vydūnas traktuoja kaip vidinę discipliną, lemiančią individo dvasinę sveikatą ir darną. Į geidulius žvelgiama kaip į žalingų įpročių išaugintus geismus (*tarsi gyvius*), kurie iškreipia prigimtines žmogaus galias ir veikia destruktiviai tiek paties individo, tiek visuomenės gyvenimą. Suprimityvinus, susiejus lyčių meilę su seksu (kūniškumu), prarandama tai, kas lyčių santykiuose svarbiausia – prarandamas *erosas* ir meilė.

Literatūra:

1. Europos mentaliteto istorija. – 1998, Vilnius.
2. В. Франкл. Психотерапия на практике. – 1999, Санкт Петербург.
3. Э. Фром. Душа человека. – 1998, Москва.
4. R. May Meilė ir valia. – 2010, Vilnius.
5. A. Martišiūtė. Vydūno dramaturgija. – 2000, Vilnius.
6. A. Martišiūtė. Vydūno estetika ir dramaturgija XX a. pirmosios pusės Vakarų Europos kontekste // Kultūros barai, 1997, nr. 5.
7. R. Tamošaitis. Indų idealizmas, Vydūnas, Krėvė. – 1998, Vilnius.
8. Vydūnas. Gyvenimas rūkuose. Kas aš? Apysaka // Jaunimas, 1913, rugpjūtis.
9. Vydūnas. Iš jūrų ir saulės: apysaka // Jaunimas, 1913, lapkričio nr.
10. Vydūnas. Jonuks: dviveiksmė Joninių komaida. – 1920, Tilžė.
11. Vydūnas. Jo saulelė: apysakėlė // Jaunimas, 1914, gegužės, birželio, liepos nr.
12. Vydūnas. Jūrų varpai: triveiksmė misterija. – 1920, Tilžė.
13. Vydūnas. Kaimo didvyris. Apysakėlė. – 1914, Tilžė.
14. Vydūnas. Keli žodžiai dėl moters žmoniškumo // Moteris ir pasaulis, 1937, nr. 9.
15. Vydūnas. Laimės atošvaita: 5 veiksnių tragaidė su atvarta ir užvarta. – 1934, Tilžė.

16. Vydūnas. Likimo bangos: 5v. drama iš pasakų amžiaus. – 1922, Tilžė.
17. Vydūnas. Nakvišos gėralas: 1v. pasakų vaidinys. – 1937, Tilžė.
18. Vydūnas. Mūsų laimėjimas: misterija, 3v. – 1913, Tilžė.
19. Vydūnas. Pasileidusioji Mariutė: apysaka // Naujovė, 1915, gegužės–rugpjūčio nr.
20. Vydūnas. Pasaulio gaisras: 5 veikslių tragedija su įeiga ir išeiga. – 1928, Tilžė.
21. Vydūnas. Pirmieji jaunavedžių metai: apysaka Kalėdom // Jaunimas, 1913, gruodis.
22. Vydūnas. Probočių šešėliai: dramatiška aidija trijose dalyse. – 1908, Tilžė.
23. Vydūnas. Varpstis: triveiksmė drama. – 1923, Tilžė.
24. Vydūnas. Vergai ir dykiai: 4 v. tragaida. – 1919, Tilžė.
25. Vydūnas. Vaizdelis širdyj: apysaka // Jaunimas, 1913, kovas.
26. Vydūnas. Vyrai viską padarys: vieno veiksmo vaidinys moteriškoms. – 1937, Tilžė.
27. Vydūnas. Varpstis: triveiksmė drama. 1923, Tilžė.
28. Vydūnas. Žaltvykslės ir sfinksas: apysakėlė // Jaunimas, 1914, gruodis.
29. Vydūnas. Žvaigždžių takai: triveiksmė pasakos drama. – 1920, Tilžė.

THE CONCEPT OF LOVE IN VYDUNAS'S FICTIONAL WORKS

Rima Palijanskaitė

Summary

While trying to understand Vydunas's attitude towards love and sexual culture, we can find even more insights in his fictional works here than in his previous essay *The Mysteries of Birth*, this work being devoted wholly to the analysis of these themes. The purpose of this article is to reveal the main aspects of love between the sexes through an analysis of Vydunas's plays and fictional stories.

Masculinity, according to Vydunas, is associated with the rational mind and material culture; femininity is associated with an irrational (intuitive) nature and humanitarian culture. The development and expression of both of these natures leads to the creation of a harmonious society. To Vydunas, love is the expression of inner light, leading the one who loves to great depths, heightened consciousness and experience of the unity of all.

Vydunas looks through the spiritual prism, representing the platonic understanding of *eros*. He associates the nature of *eros* with great power (demonic and divine), in a similar way to psychoanalysts K. G. Jung and R. May in their works. The most important function of love and *eros*, according to Vydunas, is awakening of the human essence, the development of human spiritual powers; the second function is participation in the creation of a new human being. Passion and sexual desire are associated with human psycho-physical nature of a human being. Control of sexual passion (desire), as other passions too, is considered by Vydunas as an inner discipline of great importance to an individual's spiritual health and harmony. Concupiscence is understood by Vydunas as if 'an animal' were brought to life by bad habits of a human being, which acts destructively towards the individual himself and towards the society too. When love is primitively understood only as sexual expression, the higher meaning and purpose of love and *eros* to reveal the more delicate essence of masculinity or femininity is lost.

Į sveiką gyvenimą ir skaidrią būty Vydūno keliu: tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2011.